

Is-Santwarju tal-Madonna tal-Mellieħa fi Żmien il-bini tal-Ark Trijonfali

David Muscat

L-ark trijonfali li jilqgħek fid-daħla għall-bitha tas-Santwarju tal-Madonna tal-Mellieħa ssawwar bejn l-1718 u l-1719. Inbena bħala turija ta' radd il-ħajr lill-Madonna, talli wara pellegrinaġġ kbir li sar nhar il-Ħadd, 27 ta' Marzu 1718, wara perjodu twil ta' nuqqas ta' xita, proprju dakinhar stess tal-pellegrinaġġ, waqt li l-pellegrini kienu għadhom fis-Santwarju, bdiet niezla x-xita. Kif kienet drawwa fl-imghoddi, il-pellegrinaġġ tal-1718 beda minn hdejn il-Knisja tal-Ħuġġieġa f'San Pawl il-Baħar u fih kienu ħadu sehem il-Kleru Djoċesan u l-Fratellanzi.¹

L-iskrizzjoni bil-Latin '*In Te Speraverunt Patres Nostri Speraverunt Et Liberasti Eos*' u b'Malti antik tal-aħħar tas-seklu 18 'Fik Temghu Myssyriyytna Temghu u Ynti Hlysthom' mis-Salm 22 minquxa fl-irħam jixhdu l-fidi kbira li l-Melleħin u l-Maltin minn dejjem kellhom u għad għandhom fil-Madonna.

L-arkijiet trijonfali ħadu s-sura tagħhom u xterdu mal-Mediterran fi żmien l-Imperu Ruman. Kienu jinbnew biex jikkommemoraw avvenimenti gloriużi bħal xi rebħa kbira fuq l-għedewwa jew biex jagħtu gieħ lil xi imperatur jew persuna prominenti. Jingħad li fir-raba' seklu Wara Kristu f'Ruma waħidha kien hemm mill-inqas 36 ark. Kull min iżur Ruma illum il-ġurnata għadu jista' japprezza mill-inqas tliet arki ta' statura, jiġifieri, l-Ark ta' Titus (81 W.K.), l-Ark ta' Septimus Severju (203-205 W.K.) u l-Ark ta' Kostantinu (315 W.K.).²

F'Malta fi żmien il-Kavallieri ta' San Ġwann, inbnew għadd ta' arki trijonfali, ngħidu aħna, ta' Wignacourt (1615), De Rohan (1798) u Hompesch (1801). L-ewwel ark inbena bħala tifikira tal-akwadott u t-tnejn l-oħra biex ifakkru t-twaqqif tal-ibliet ta' Ħaż-Żebbuġ u Ħaż-Żabbar mill-gran mastri msemmija rispettivi. Ftit wara l-bini tal-ark tal-bitha tas-Santwarju, fl-1720-21 inbena dak li illum nafuh 'Bieb il-Bombi' u li dak iż-żmien kien jissejjah *Porta dei Cannoni*. Bieb il-Bombi ma kienx ark trijonfali kif jidher illum u kien fih biss mina waħda. Kien jiffirma parti mis-Swar tal-

L-Ark Trijonfali fid-daħla għall-bitha tas-Santwarju

Furjana li jħarsu l-Belt Valletta, parti minn dak li jissejjah *faussebraye*. Fuqu, sal-lum il-ġurnata stess, għadek tista' tara l-arma tal-Gran Mastru Ramon Perellos Y Rocaful, l-istess gran mastru, li fi żmien (1696-1720) inbena l-ark trijonfali tas-Santwarju u li tant kellu għal qalbu l-Madonna tal-Mellieħa.³

Il-Gran Mastru Ramon Perellos Y Rocaful, twieled fl-1637 f'Valencia, Spanja, u kien bin familja nobbli minn Benetússer u Dos Aquas fl-istess reġjun. Ingħaqad mal-Ordni ta' San Ġwann

www.dbproperties.com

dbproperties Malta

Manuel Bezzina Co Ltd

DERBY

IMPORT - EXPORT

ŻERRIEGHA TAL-PATATA U

FERTILIZZANT ĠERMANIŻ TA' L-AQWA KWALITÀ

ALPHA

Bikrija

SLANEY

DERBY

Safra

SAVANNA

Bajda

DRUID

ARRAN BANNER

LISETA

CARA

Hamra

Aktar Taghrif Manuel Bezzina Co Ltd

'Springfield', 24, Excelsior Street, Gharghur NXR 1112

Tel: (Res) 21410204, (Ta' Qali) 21418192

Mob: 99497346 • Fax: 21412587

E-mail: manuelbezzina@hotmail.com

Ta' Ghajinha

Hamra

WE MANAGE IT

"At Eyetechn we strive to offer the best IT services and solutions to suit our customer's needs, through a knowledgeable team that focus on the growth of the IT Technology"

CLOUD PRODUCTIVITY

MANAGED SERVICES

IT PROJECTS

EYETECH
we manage IT

www.eyetechltd.com

Microsoft
Partner

Gold Cloud Productivity
Gold Cloud Platform
Gold Collaboration and Content
Gold Small and Midmarket Cloud Solutions
Silver Application Development

meta kellu sittax-il sena u wara li serva xi karigi fl-ordni, leħaq gran mastru fl-1697, meta kellu sittin sena.³ Bħala gran mastru Perellos jibqa' magħruf l-aktar għar-riorganizzazzjoni tal-flotta tal-Ordni, it-twaqqif tal-*Consolato del Mare*, u l-arazzi Fjammingi, li sa ffit taż-żmien ilu kien għadhom jintramaw fil-korsija tal-konkatedral ta' San Ġwann fil-festa titolari tiegħu.⁴

Perellos kien devot kbir tal-Madonna tal-Mellieħa u benefattur tas-Santwarju. Ġara li fl-1708 inħakem minn marda qalila, tant li kien se jmut, talab lill-Verġni Marija u bl-interċessjoni tagħha fieq għalkollox. Biex jiżzi ħajr lill-Madonna, il-Gran Mastru Perellos irregala lis-Santwarju lampier tal-filugranu, li għadu jinsab fis-Santwarju sal-lum il-ġurnata, mitt skud u rigali prezzjużi oħra.⁵

Fi żmien il-Gran Mastru Perellos, jiġifieri, fl-ewwel għoxrin sena tas-seklu 18, bis-saħħa tar-retturi Dun Benedittu Vassallo mill-Għarb, Għawdex (1702-1709) u Dun Fabrizju Busuttill mix-Xewkija (1709-1720) is-Santwarju tal-Madonna tal-Mellieħa ġie rrangat u mkabbar. Hekk, ngħidu aħna, nsibu li:

- a) fl-1702 ġiet irrestawrata l-pittura fis-saqaf, kif ukoll l-arma tal-istess Perellos u tal-Isqof;
- b) fl-1710 inxtara arloġġ għas-sagrastija tal-istess santwarju;
- c) darbtejn, fl-1710 u bejn l-1713 u l-1714, is-Santwarju tkabbar, fosthom b'kappella oħra, biex ikun jista' jilqa' aktar fidili; u
- d) bejn l-1717 u l-1719 sar fih xogħol ta' bini, fosthom prospettiva tal-ġebel, li tqiegħdet quddiem ix-xbieha tal-Madonna tal-Mellieħa u żewġ entraturi u l-faċċata li tħares lejn il-Lvant; xogħol fil-kmamar tal-pellegrini, faċċata tal-entraturi, u xogħol ieħor fiċ-ċimiterju tiegħu.⁶

Dan ix-xogħol kien iqum ħafna flus. Biss biss, ix-xogħol ta' bejn l-1717 u l-1719 ġie jiswa 1346 skud u kien jinkludi, fost oħrajn, tqattigh u ġarr ta' ġebel minn Kemmuna u ġarr ta' 110 barkati ta' xorok, ġir u materjal ieħor għat-tikħil, tibjid u tqegħid ta' bibien u twieqi minn San Ġiljan. Ix-xogħol tmexxa mill-imgħallmin Duminku u Ġanni Zammit minn Hal Luqa, b'tal-ewwel iħożż ukoll id-disinn tal-prospettiva msemmija.⁷

Biex jingabru l-flus meħtieġa għall-aħħar xogħol imsemmi sar ħafna għbir fil-knejjes tad-djoċesi kollha. Fis-Santwarju kien hemm il-kaxxa tal-elemożina. Din kienet tinfetaħ darba fis-sena, fil-

festa tal-Bambina, u minnha kienu jingabru bejn 30 u 50 skud fis-sena. Kaxxa oħra kienet tiddawwar waqt il-quddies, dik li kienet tisseejaħ "tal-offerta".⁸ Nafu wkoll li matul is-sena kienu jitqaddsu 20 quddies fis-Sibtijiet, imħallsa mid-dhul mill-binjiet tal-Kavallier Claudio de Sales.⁹ Mill-imgħax fuq is-26 kapital li kienu jappartjenu lis-Santwarju ngabru 216-il skud u l-Gran Mastru Perellos fis-7 ta' Lulju 1717 offra mitt skud oħra. Għall-istess għan, waqt il-pellegrinaġġ tas-27 ta' Marzu 1718 ingabru 78 skud, 5 tarì u 4 grani,¹⁰

u fis-26 ta' Meju 1719, l-Isqof Ġakbu Cannaves ħareġ editt lill-knejjes kollha li fih appella biex issir gabra b'risq it-tkabbir tas-Santwarju u biex issir pjanura quddiemu. Il-għbir fil-knejjes għal dan il-għan sar xi ġimgha wara.¹¹

L-arma tal-Gran Mastru Ramon Perellos Y Rocaful

Is-Santwarju Nazzjonali tal-Madonna tal-Mellieħa

Mal-għbir imsemmi, sors ewlieni ta' dhul, li għen biex jithallsu l-ispejjeż tax-xogħol li sar lis-Santwarju u l-binjiet ta' madwaru kienu d-diversi donazzjonijiet oħra li taw kavallieri u kaptani ta' xwieni u iġfna tal-Ordni u tal-kursara Maltin. Fl-1700 il-Gran Mastru Perellos irriforma l-flotta tal-Ordni. Minn tmien xwieni, il-flotta tal-Ordni niżżilha għal ħamsa u magħha holoq skwadra oħra ta' erba' vaxxelli. Ir-riforma tat il-frott għax permezz tal-ħbit bil-vaxxelli u bċejjeċ tal-baħar oħra nqabdu għadd ta' prejjeż, fosthom frejgati, vaxxelli, tartani u bastimenti oħra tal-gwerra u merkantili, l-aktar Tuneżini, Alġerini u Torok¹², u minn dan il-ġid ibbenifikaw bosta opri artistiki, binjiet militari u postijiet religjużi bħas-Santwarju tal-Madonna tal-Mellieħa.

Hekk, ngħidu aħna, f'Ottubru tal-1716, mill-bdil ta' flus Torok miksuba fi ħbit ta' dix-xorta, il-Prokuratur tas-Santwarju daħħal 10 skudi filwaqt li f'Lulju tal-1717 minn attakki simili, is-Santwarju ngħata madwar 105 skudi. Barra minn hekk fl-1716, il-prokuratur tas-Santwarju Bartoli ħallsu 1 skud u 9 tarì għal sitt kaxxetti tal-landa biex ikunu jistgħu

jingabru flus għas-Santwarju fuq il-vaxxelli tal-kavallieri u l-imriekeb, il-frejgati u x-xambekki tal-kursara Maltin¹³ u proprju f'gabra tipika f'Ottubru 1718, minn fuq ix-xini tal-Ordni tal-Kavallier Giuseppe Picinelli, ingabru 10 skudi, 8 tari u 5 grani għas-Santwarju.¹⁴

L-ark trijonfali li jagħti għall-bitha tas-Santwarju tal-Madonna tal-Mellieħa nbena fl-isfond tal-ġrajjet imsemmija hawn fuq, fl-aħħar snin tas-saltna tal-Gran Mastru Perellos. Din is-sena l-Parroċċa tal-Mellieħa qiegħda tfakkar it-300 sena mill-bini ta' dan l-ark. Ejja nkunu kburin b'dan il-wirt storiku u reliġjuż uniku, ngħożżuh u nieħdu ħsiebu. L-ebda kappella jew knisja oħra f'Malta u Għawdex m'għandha l-istess karatteristiċi arkitettoniċi tal-bitha tas-Santwarju tal-Madonna tal-Mellieħa!

Referenzi

- ¹ Mifsud, Ġ. (1987) *Il-Madonna tal-Mellieħa*. Parroċċa tal-Mellieħa, Printwell Ltd, p. 44 u Muscat, J. (2009) *L-Istorja tal-Mellieħa Dati Storiċi*. Kunsill Lokali, Mellieħa, Hanneqqa Kotba Melleħin, Bestprint, 1718-1719.
- ² Britannica.com *Triumphal Arch*. <https://www.britannica.com/topic/triumphal-arch>, kif moqri fl-10/8/2019.
- ³ Grima, J.F. (2001) *Żmien il-Kavallieri f'Malta 1530-*

1798, Pubblikazzjonijiet Indipendenza, Kullana Kulturali, Europrint, p. 181.

- ⁴ Ibid. p. 167-184.
- ⁵ Mifsud, Ġ. (1987) *Il-Madonna tal-Mellieħa*. Parroċċa tal-Mellieħa, Printwell Ltd, p. 41.
- ⁶ Ibid. p. 40 – 43 u Muscat, J. (2019) *Personaġġi Magħrufa li għamlu gieh lis-Santwarju Nazżjonali tal-Madonna tal-Mellieħa*. Il-Mellieħa mal-Milja taż-Żmien, it-Tieni Volum, Kunsill Lokali, Mellieħa, p. 98-99
- ⁷ Mifsud, Ġ. (1987) *Il-Madonna tal-Mellieħa*. Parroċċa tal-Mellieħa, Printwell Ltd, p. 43
- ⁸ Ibid. p. 37-40.
- ⁹ Ibid. p. 43 u Muscat, J. (2009) *L-Istorja tal-Mellieħa Dati Storiċi*. Kunsill Lokali, Mellieħa, Hanneqqa Kotba Melleħin, Bestprint, 1694.
- ¹⁰ Muscat, J. (2009) *L-Istorja tal-Mellieħa Dati Storiċi*. Kunsill Lokali, Mellieħa, Hanneqqa Kotba Melleħin, Bestprint, 1718.
- ¹¹ Ibid. 1719
- ¹² Grima, J.F. (2001) *Żmien il-Kavallieri f'Malta 1530-1798*, Pubblikazzjonijiet Indipendenza, Kullana Kulturali, Europrint, p. 171-175.
- ¹³ Muscat, J. (2009) *L-Istorja tal-Mellieħa Dati Storiċi*. Kunsill Lokali, Mellieħa, Hanneqqa Kotba Melleħin, Bestprint, 1716.
- ¹⁴ Muscat, J. (2019) *Personaġġi Magħrufa li għamlu gieh lis-Santwarju Nazżjonali tal-Madonna tal-Mellieħa*. Il-Mellieħa mal-Milja taż-Żmien, it-Tieni Volum, Kunsill Lokali, Mellieħa, p. 98-99

Marianna Stationery

Pjazza tal-Parroċċa
Il-Mellieħa

Tel: 21 523468 / 21 522267

Issibu: Gazzetti, Cards,
Stationery, Rigali,
Ganutell, Pergamano, Eċċ.

SANTA MARIA Service Station

Prop. B. & O. Farrugia

Car wash
Valeting
Internal Steam
Vulcanising & Wheel Balancing
Batteries & Car Accessories
Car Repairs & Servicing

General Contractors • Civil Engineering Work
 • Building Components Manufacturers
 • Sand – Spalls – Torba – Soil
 • Ready Mix Concrete

Labour Ave., Naxxar NXR 9027, Malta • Tel: 2141 2061, 2141 2469 • Fax: 2143 7067 • E-mail: info@centralasphaltd.com

PARADISE BAY
RESORT
★★★★★

THE PERFECT GET-AWAY FOR A UNIQUE DINING EXPERIENCE!

LOUNGE

bar and restaurant

The K-Lounge, within the Paradise Bay Resort, offers an a la carte menu, serving salads, pasta, pizza, grills and desserts with a Mediterranean influence within a relaxed, friendly atmosphere and breathtaking views.

For bookings please call 21 521166
info@paradise-bay.com

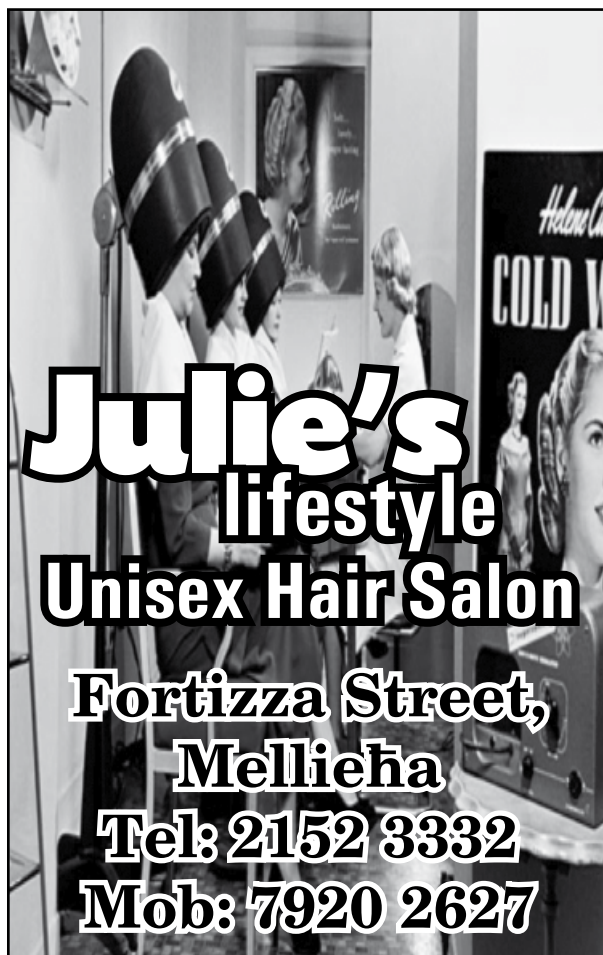
Find us on

www.paradise-bay.com

Triq il-Fortizza Mellieħa,
Tel: 21520080 • Mob: 7905 1874
E-mail: greenvalley.ra@gmail.com

**This Discount Store with
daily Fresh Fruit and vegetables!**
We are open 7 days a week
from 6.30am till 8.00pm
Sundays and public Holidays
from 8.00am till 1.00pm
We do free deliveries
Join our loyalty card!

**Julie's
lifestyle
Unisex Hair Salon**
Fortizza Street,
Mellieħa
Tel: 2152 3332
Mob: 7920 2627

Il Bagno

*We offer a selection of wall and floor tiles in different sizes,
starting from €7.50 per meter.*

*We also have mirrors, bathroom cabinets, Grohe mixers
& fittings, water heaters, etc...*

*Clearance sale on various bathrooms accessories like,
shower cubicles, cabinets, mirrors & more...*

**For more information visit our showroom at
37, Main Street, Mellieħa or call us on 2152 4585 or 7986 5292**